

Oponentský posudek disertační práce mgr. Ondřeje Skovajsy „Psaný hlas: Whitmanovy *Listy trávy* (1855) a Millerův *Obratník Raka*“,

předložené k obhajobě v rámci oboru Obecná a srovnávací literatura (komparatistika) doktorského studia na FF UK v Praze

Cíl práce, její účel a směřování

Předložená práce se koncentruje na dvě díla americké literatury, v nichž spatřuje pozoruhodná a „velká“ textová „JÁ“. Analýzou vztahu těchto „JÁ“ k „já“ čtenářskému (a implicitně pak i komparativní analýzou oněch „JÁ“ navzájem) osciluje mezi prací literárněhistorickou a prací teoretickou, zároveň ale nabízí i poměrně koncizní obecné pojetí toho typu literární tvorby, který tematizuje psaný „hlas“ a říká si tím o analogické – hlasité – čtení. Kromě interpretace oněch dvou kanonických – byť v českém prostředí poněkud opomíjených – děl usiluje tedy nabídnout i jiný, nestandardizovaný způsob čtení a výkladu literárního díla, omezený jistě vědomím, že může být aplikovatelný jen na díla určitého typu.

Tuto programní novost a neotřelost prokazuje disertační práce nejen výběrem materiálu, ale i svou dikcí, výběrem relevantní odborné literatury, rozhodnutím podávat veškeré whitmanovské citáty ve vlastních doktorandových překladech a koneckonců i nadstandardním rozsahem. A budiž hned na úvod řečeno, že cesty za hranice standardizovaných a zaběhaných postupů se jeví v tomto případě jako funkční a oprávněná a nenese v sobě pachučí samoučelnosti či egoistického sebe-předvádění autora.

Metodologie

Práce vychází z teze o klíčové roli orality v tvorbě Whitmanově a Millerově. Z ní je dosti integrálně vyvozována a – v případě Whitmanově i průkazně argumentačně – dokládána teze o obnovované tělesnosti autorské i čtenářské, zaobalená zároveň do teze o oralitě „Slova“ v křesťanském pojetí, tedy slova, jež se může stát tělem a jež – má-li být živé – implikuje předpoklad nejen tělesnosti, ale i dechu. Tímto postupem jsou zvolená díla „vyřazena“ z hájemství tradiční literatury a literárnosti. Sám ritus přechodu mimo tuto sféru je uchopen a vyložen jako sémanticky nosný postup. Toto čtení se mi jeví jako produktivní a jeho koncizní uplatňování opět dokládá, že autorovi disertace nejde o to být originální a nový za každou cenu, ale že domýšlí nalezitelné rysy textů, jež k takovému směřování podněcují.

Teze o nosné funkci orality implikuje i tezi následnou: předpoklad větší (než „běžné“) prostupnosti autorské osobnosti s textovým „JÁ“, z níž plyne i jiná žánrová klasifikace textů obou autorů, jež se tímto výkladem posouvají do různorodé sféry žánrů s explicitními prvky autobiografičnosti (memoár, záznam, dopis, konfese, cestopis, deník, historka, „urážka“).

Na práci – a na whitmanovské části především – je cenné, že interpretačně nepracuje s pouze textem, ale i okolnostmi zveřejnění, s knižní podobou prvního vydání a s autorským kontextem, který není ale založen na tradičním psychologizování a s ním spjatých pojmech (látka, inspirace, autorský záměr), ale na uchopitelných, materiálních rysech. Ondřej Skovajsa respektuje důsledně textovost svých výchozích pramenů; evidencí rysů této textovosti si vytváří nosné interpretační východisko,

kteřé mu umožňuje směřovat k abstrahujícím soudům o významu, ale také se neustále vracet a vnášet i do své dikce formulovité prvky a postupy orality, jako je refrén. Interpretace Whitmana příjemně osciluje mezi textovým detailem na úrovni jednotlivých slov a mezi konceptuálními celky, jež je z textových rysů schopen přesvědčivě generovat. Nabízená interpretace je koherentní, vyargumentovaná a kompozičně sklenutá; o její nosnosti a produktivitě nemám pochyb, stejně jako nemám námitek proti žádnému z vyvozovaných závěrů a soudů.

Části věnované Millerovu *Tropic of Cancer* škodí – byť jde o důsledek nejspíš nevyhnutelný a stěžejí jej lze dávat za vinu autorovi disertace fakt, že následuje jako druhá (a nejspíš i v tomto pořadí vznikla). Tato část je zjevně dopsána; proto její základní interpretační síť je už přednastavena a projevuje se uvozovacími souslovími typu „podobně (stejně) jako u Whitmana“, méně často pak protikladovým „na rozdíl od Whitmana“. Nalezených spojnic poetik obou autorů a děl práce nabízí pozoruhodnou dávku, ale jejich vyznění je – alespoň v mém čtení – oslabeno vědomím, že když vím, co hledám, tak to také obvykle v literatuře nacházím. Menší přesvědčivost výkladu u millerovské části je možná způsobena i tím, že stěžejní důraz na „JÁ“ je v poezii přijatelný, protože kategorie lyrického subjektu plní roli centrální a je klíčem. Vyabstrahování podobně pojatého „JÁ“ z textu Millerova působí poněkud obnaženě právě proto, že přes veškerou autobiografičnost je toto „JÁ“ pořád kategorií narativní; je vypravěčem. Absence – snad až okázalá – naratologického pohledu, jemuž se interpretace, ať už cíleně či mimoděk zcela vyhýbá, je pro mne určitým, byť dílčím deficitem. Miller jistě skládá svoji knihu se zřetelem, aby do ní dostal co nejvíc toho, co v literatuře („v knihách“) nebývá; je však možné, že by napsal text, z něhož by dokázal vystrnadit i vypravěče?

Práce s odbornou literaturou

Práce je založena na schopnosti vyrovnat se relevantní odbornou literaturou; v této oblasti funguje takřka ilustračně jako vzorová disertace. Autor je obeznámen s celou škálou dosavadních přístupů k oběma analyzovaným autorům, adekvátní je o jeho obeznámenost s teoretickými pracemi v otázkách, v nichž výklad posouvá do obecnějších teoretických parametrů.

Celou práci šlechtí šíře odborné literatury. Zohledněny nejsou pouze práce zjevné a povinné, ale výklad často ukročí i do sfér naoko vzdálených sledované problematice (např. výklad šamanismu v Eliadovi); i tyto výlety přinášejí obohacení a jsou vesměs funkční v tom, že analýzu neustále rozmíchávají novými podněty a ingrediencemi.

Práci sluší i fakt, že autor pečlivě a promyšleně překládá veškeré citáty, a to včetně obou klíčových beletristických textů. Ve vlastních překladech vyniknou rysy, které v originále nachází a jimiž argumentuje, zároveň ale zjevně neupravuje originální znění tak, aby mu hrálo do not. Tento překladatelský výkon shledávám jako pozoruhodný.

Pečlivě je vyveden závěrečný i soupis literatury na závěr. K němu jen pár dílčích poznámek: Překlady do češtiny až na výjimky (Fraser) evidují v údaji i překladatele. Překlady do angličtiny (např. Derrida) nikoli. Forsterova kniha se jmenuje *Aspects of the Novel*, ne *Aspect*, jak je uvedeno na s. 323. Na s. 324 je u Gadamera evidováno 1. vydání, byť jinak – ve shodě s územ – jinde se fakt 1. vydání explicitně neuvádí.

Styl a prezentace

Práce vědomě využívá apodiktický způsob argumentace („Whitman i Miller jsou dědici osvícenského proudu emancipace člověka“, s. 13; „téměř každý millerovský text vede paralely s Whitmanem“, s. 24). Čtenáři nejspíš chvíli trvá, než na tento způsob prezentace výkladu přistoupí; důkladná argumentace kombinovaná se zjevnou zaníceností pro zvolené téma čtenáře nicméně dříve či později donutí potlačit apriorní nevíru a přijmout tento apodiktický způsob výkladu jako domyšlení a realizaci výchozí teze o slovu, jež ožívá a stává se tělem.

Celková koherence a akademická disciplinovanost

Sklobení výchozí teoretizace, založené na Jousseově antropologii, s textovou interpretací zvolených děl, působí velice produktivně a přesvědčivě. Jediný zádrhel spatřuji v automatickém paralelismu, jenž v úvodních kapitolách při rozvíjení a aplikaci konceptu orality vždy přiřazuje s pomocí spojky „a“ oba autory dohromady. Základem argumentace je nastínění dílčí teze s dodatkem, že právě takto tomu u Whitmana a Millera je. Zatímco se teze s Whitmanem obvykle pojí ilustrativně a zřetelně, Miller sem bývá jaksi automaticky dosazen, jako jiná verze téhož, tj. whitmanovského provedení. Zdá se mi, že tento přístup může zastírat sféru rozdílů mezi oběma autory a že z Millera dělá cosi jako „prodlouženého“ či „reinkarnovaného“ Whitmana. Toto se pak naplno projevuje i v dikci a argumentačním založení části disertace věnované Millerovi.

Práci hodnotím jako pozoruhodnou, nadstandardně pečlivě napsanou, myšlenkově produktivní a originální; zcela splňuje nejen kritéria řemeslného, ale i tvůrčího provedení. **Jednoznačně ji doporučuji k obhajobě a navrhuji přiznat mgr. Ondřeji Skovajsovi titul Ph.D.**

V Praze dne 15. 5. 2014

Prof. PhDr. Petr Bílek, CSc.